

РОЗДІЛ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

ІНДИКАТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

SOCIAL RESPONSIBILITY INDICATORS AS A COMPONENT OF AGRIBUSINESS INTEGRATED REPORTING

УДК 657.37:336.225

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.87-13>**Василишин С.І.**

д.е.н., професор, директор,
ТДВ «Інститут обліку і фінансів»;
провідний науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»;
професор кафедри обліку, аудиту
та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет

Бухало О.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки
та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет

Ярова В.В.
к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту
та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет

Vasylyshyn Stanislav

ALC «Institute of Accounting and Finance»;
NSC «Institute of Agrarian Economics»;
State Biotechnological University

Bukhalo Olena

State Biotechnological University

Yarova Valentyna

State Biotechnological University

Постановка проблеми. Сутність цінності, яку створює бізнес, полягає у забезпеченні продуктів і послуг, що задовольняють потреби споживачів, приносять прибуток власникам (акціонерам) і сприяють стійкому розвитку суспільства та навколишнього середовища. Одним із інструментів, які покликані забезпечити прозоре розкриття інформації щодо такої цінності, є інтегрована звітність. Актуальність дослідження інтегрованої звітності у світі зумовлена зростаючою потребою бізнесу і суспільства у прозорості та комплексному підході до оцінки фінансових, соціальних та екологічних аспектів діяльності організацій. Відмінність агробізнесу у контексті підготовки інтегрованих звітів та створеної ним цінності полягає у необхід-

Статтю присвячено обґрунтуванню системи індикаторів соціальної відповідальності в контексті формування інтегрованої звітності українського агробізнесу в умовах війни. Проаналізовано теоретичні витоки та провідні світові концепції інтегрованої звітності. Здійснено критичний огляд наукових поглядів на концепції корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Проаналізовано ключові індикатори корпоративної соціальної відповідальності, що підлягають розкриттю в інтегрованій звітності агробізнесу та розширено їх перелік. Доведено, що розподіл індикаторів на внутрішні та зовнішні компоненти є необхідним для забезпечення всебічного та структурованого підходу до оцінки впливу компанії. Встановлено дво-векторність зовнішньої соціальної відповідальності українського агробізнесу в умовах війни, орієнтовану на «довоєнний» та «повоєнний» фокуси. Визначено, що всебічне розкриття політик співпраці аграрного бізнесу з місцевими громадами та ініціатив, пов'язаних з реаліями війни в інтегрованій звітності є вирішальним фактором підвищення прозорості та довіри між підприємством, місцевим населенням та суспільством загалом.

Ключові слова: інтегрована звітність, корпоративна соціальна відповідальність, бухгалтерський облік, соціальна звітність, соціальна відповідальність бізнесу, система індикаторів (показників) КСВ, агробізнес, воєнний стан, цінність, місцеві громади.

The concept of integrated reporting is the creation of reports that combine financial and non-financial information to provide a comprehensive view of a company's activities. It aims to show how an organization creates value in the short, medium and long term, taking into account the impact on different stakeholder groups and environmental, social and economic factors. The article is devoted to substantiation of the system of social responsibility indicators in the context of integrated reporting of Ukrainian agribusiness in the context of war. Theoretical origins and leading global concepts of integrated reporting are analysed. A critical review of scientific views on the concept of corporate social responsibility of business is carried out. The key indicators of corporate social responsibility to be disclosed in the integrated reporting of agribusiness are analysed and their list is expanded. It is proved that the division of indicators into internal and external components is necessary to ensure a comprehensive and structured approach to assessing the company's impact. It is substantiated that internal indicators help a company to assess and improve its internal practices, which in turn can lead to increased productivity, reduced staff turnover and a positive working environment, while external indicators contribute to the formation of sustainable partnerships, increase the company's trust and reputation, and ensure compliance with regulatory requirements and public expectations. The article establishes the two-vector external social responsibility of Ukrainian agribusiness in the context of war, focused on the "pre-war" and "post-war" focuses. The cases of active socially responsible work of individual agricultural holdings in the context of supporting the army, charity and social protection of war-affected population are analysed. It is determined that comprehensive disclosure of the policies of cooperation of agrarian business with local communities and initiatives related to the realities of war in integrated reporting is a crucial factor in increasing transparency and trust between the enterprise, local population and society as a whole.

Key words: integrated reporting, corporate social responsibility, accounting, social reporting, social responsibility of business, CSR indicator system, agribusiness, martial law, value, local communities.

ності враховувати специфічні екологічні та соціальні впливи сільськогосподарської діяльності, такі як використання земельних ресурсів, біорізноманіття та вплив на місцеві громади. Однією із концепцій, на яких базується підготовка інтегрованих звітів є корпоративна соціальна відповідальність (далі – КСВ), яка в історичній ретроспективі відображає еволюцію від благодійної діяльності та етичного бізнесу до сучасного підходу, що інтегрує економічні, екологічні та соціальні аспекти у стратегію і діяльність організації задля стійкого розвитку. Для українських реалій соціально відповідальний агробізнес надзвичайно важливий в умовах війни, оскільки він може відігравати ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, підтримці

економічного розвитку та соціальної стабільності держави. Агробізнес, що прагне до відповідальної діяльності, повинен удосконалювати якість продукції, сприяти збільшенню виробництва продуктів харчування, забезпечувати працевлаштування та підтримувати розвиток сільських громад. Такий агробізнес може зменшити вплив війни на економіку країни, стабілізувати соціальну ситуацію та сприяти відновленню після війни. Тому особливої актуальності набувають питання, пов'язані зі встановленням індикаторів КСВ агробізнесу в контексті підготовки ними інтегрованих звітів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика обліково-інформаційного забезпечення управління сталим розвитком та формування інтегрованої звітності – предмет наукових дискусій багатьох учених, серед яких К. Безверхий, Ю. Бездушна, І. Белова, С. Голов, Д. Грицишен, Т. Давидюк, В. Євдокимов, Н. Єршова, Т. Єфименко, В. Жук, І. Замула, Н. Лоханова, М. Корягін, В. Костюченко, П. Куцик, С. Легенчук, Л. Ловінська, І. Макаренко, Р. Кузіна, О. Нестеренко, І. Орлов, М. Проданчук, Н. Семенишина, О. Сокіл та ін. Формування КСВ як невід'ємної складовою сучасного бізнесу є об'єктом наукових досліджень таких вчених, як Г.Р. Боуен (H.R. Bowen), К. Девіс (K. Davis), А. Керол (A.V. Carroll), І. Гришова, О. Грішнова, А. Колот, І. Стойко, М. Щербата та інші.

На думку І. Орлова, «інтегрована звітність все ще недостатньо розповсюджена, і її якість зазвичай низька через низку проблем: відсутність зв'язку між стратегією, бізнес-моделлю, продуктивністю та перспективами; обмежена наявність описів і схем; відсутність інформації щодо корпоративного управління, відносин із зацікавленими сторонами та процесу суттєвості; недостатнє використання практик зовнішнього аудиту» [28, с. 108]. Цю думку також підтверджують дослідження колективу науковців на чолі з І. Макаренко: «Українські компанії, на відміну від європейських, мають нетривалий досвід складання і подання інтегрованої звітності, що зумовлене становленням їх КСВ» [26, с. 3].

Академік НААН В. Жук, досліджуючи ретроспективу і перспективу інтегрованої звітності в Україні, наголосив на важливості адаптації до інституціональних умов України міжнародних положень інтегрованої фінансової звітності. На думку автора, таке адаптування «має здійснюватися з дотриманням ряду ключових принципів: 1) від простого до складного; 2) історичної спадковості; 3) пріоритетності стандартизації; 4) узагальнення» [21, с. 20]. В своїх дослідженнях С. Легенчук та Ю. Серпенінова вирішують проблему організаційної легітимності додаткового розкриття облікової інформації про соціальну та екологічну діяльність підприємства, наголошуючи на важливості забезпечення підтримки та довіри стейкхолдерів,

виправдання їх очікувань [24]. Колектив науковців на чолі з академіком НАН Т. Єфименко підкреслює, що «існує нагальна необхідність подальшого розвитку ініціатив корпоративної соціальної відповідальності та удосконалення нормативно-правового забезпечення, що регулює бухгалтерський облік, як важливого інструменту підвищення рівня взаємовідносин бізнесу, держави та суспільства» [20, с. 158]. За результатами досліджень К. Безверхий пропонує алгоритм розробки соціальної звітності та набір базових індикаторів соціальної відповідальності, визначаючи при цьому інформаційні джерела, що базуються на даних бухгалтерського обліку [12].

За даними звітів міжнародної рекрутингової агенції «WiFiTalents», ініціативи КСВ можуть зменшити плинність кадрів на 50%; 88% споживачів будуть більш лояльними до компанії, яка підтримує соціальні та екологічні проблеми; підприємства, які практикують КСВ, можуть побачити збільшення продажів на 20%; понад 70% компаній, які запровадили політику КСВ, відзначили покращення фінансових результатів [10]. На думку І. Стойка, Р. Шерстюка та О. Долубовської, «український бізнес не часто у своїй діяльності користуються принципами соціальної відповідальності, найчастіше аргументуючи таку позицію фінансовою неспроможністю, вітчизняні підприємства мало пропагують її, адже рівень ознайомленості з цією тематикою є недостатнім для усвідомлення важливості цього питання для бізнесу» [33, с. 94]. І. Гришова зауважує, що дієва імплементація соціальної відповідальності бізнесу можлива лише за умови активізації економічних інструментів та показників отримання додаткових прибутків, а також передачі частини економічних ресурсів на розвиток соціальної сфери [16, с. 26].

Наукові праці дослідників є потужною теоретичною і практичною базою щодо обґрунтування концептуальних засад формування інтегрованої звітності та звітності про КСВ. Проте проблематика встановлення індикаторів КСВ в контексті формування інтегрованих звітів агробізнесу в умовах воєнного стану потребує додаткової аргументації та наукового обґрунтування.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування системи індикаторів соціальної відповідальності в контексті формування інтегрованої звітності українського агробізнесу в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні виокремлюються декілька ключових світових практик підготовки інтегрованої звітності, пов'язаних з діяльністю таких утворень як Міжнародна рада зі стандартів інтегрованої звітності (IIRC), Глобальна ініціатива зі звітності (GRI), Рада стандартів обліку сталого розвитку (SASB), Робоча група з фінансових розкриттів, пов'язаних з клі-

матом (TCFD), Європейська директива про нефінансову звітність (NFRD) тощо. У 2021 році IIRC об'єднався з SASB і дістав назву Value Reporting Foundation (VRF) [6]. В свою чергу, проблематикою розвитку підходів до формування інтегрованої звітності стурбовані провідні професійні бухгалтерські асоціації та об'єднання світу. До прикладу, Американська асоціація публічних бухгалтерів AICPA та Привілейований інститут управлінських бухгалтерів CIMA в 2023 р. представили систему інтегрованого управління ефективністю (Integrated Performance Management (IPM)), спрямовуючи бізнес на шлях, який веде до більш інклюзивного, цілісного способу управління результативністю через покращення залучення персоналу до стратегій [2].

У 2022 р. фундацією IFRS було опубліковано оновлений після релізу 2013 р. Integrated Reporting Framework (Міжнародну концептуальну структуру формату інтегрованої звітності), розроблений в межах консолідації VRF. За його визначенням, інтегрована звітність – це процес, який призводить до подання організацією відомостей, які виражаються у випуску періодичного інтегрованого звіту про створення цінності протягом певного часу. Інтегрований звіт являє собою стислий виклад інформації про те, як стратегії організації, управління нею, її діяльність та перспективи в контексті зовнішнього середовища, допомогли створити цінність в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі [8].

Як підкреслено в Integrated Reporting Framework, «хоча він і ґрунтується на змінах у фінансовій та іншій звітності, інтегрований звіт відрізняється від інших звітів і повідомлень у декількох сферах. Організації будуть розкривати додаткові відомості (наприклад, фінансова звітність, звіти про стійкий розвиток і докладне розкриття інформації на вебсайті) з метою дотримання законодавства або задоволення конкретних потреб у інформації широкого кола зацікавлених сторін. Ця додатково розкрита інформація може бути згадана в інтегрованому звіті» [8].

Інтегрована звітність об'єднує фінансові та нефінансові аспекти діяльності компанії, включаючи звітність про CSR (КСВ) та ESG-звітність (екологічні, соціальні та управлінські фактори). В Україні інтегрована звітність часто готується у контексті Звіту з управління, обов'язковість підготовки та оприлюднення якого з 01.01.2018 р. передбачена нормами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [29], для великих та середніх підприємств. При цьому середні підприємства мають право не вказувати нефінансову інформацію.

Проте Звіт з управління не є тотожним аналогом інтегрованого звіту, оскільки останній сфокусований на показ того, як організація створює

цінність у короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі, враховуючи впливи на різні групи зацікавлених сторін та екологічні, соціальні й економічні фактори. В свою чергу, Звіт з управління містить достовірну фінансову та нефінансову інформацію про діяльність підприємства, його стан та перспективи розвитку та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності. Обидва дані звіти мають в структурі своїх компонентів соціальну складову, що в багатьох випадках, окрім компонентного включення до інтегрованої звітності, розкривається в самостійних звітах про КСВ, Звітах з прогресу, Звітах про сталий розвиток тощо.

Соціальна відповідальність підприємства – складна багаторівнева категорія. Вона включає в себе безпосередньо «відповідальність», «соціальну» відповідальність як її специфічний тип і соціальну відповідальність «підприємства» як ту соціальну відповідальність, суб'єктом якої є підприємство. Базовим ступенем соціальної відповідальності аграрних підприємств є дотримання ними правил, встановлених національним законодавством.

Витоки вчень про соціальну відповідальність спостерігаються у 1953 р., коли вперше в світі було опубліковано фундаментальну працю «Соціальна відповідальність бізнесмена» професора економіки Іллінойського університету (США) Говарда Р. Боуена (Howard R. Bowen) [3]. Суттєвий внесок у розвиток концепції КСВ внесли роботи К. Девіса, якого можна розглядати в якості «другого кандидата на звання батька КСВ» [5]. Професор Університету Джорджії А. Керолл. Виокремив етапи розвитку теорій КСВ: 1950-ті рр. були визначено ним як «початок еволюції терміна КСВ»; 1960-ті рр. – як період «змістовного поглиблення дефініцій КСВ»; 1970-ті рр. – як «посилення різноманітності дефініцій КСВ»; 1980-ті рр. – період «зменшення числа дефініцій, ростом досліджень і появою альтернативних тем»; 1990-ті рр. – продемонстрували збереження ключової ролі самого терміна КСВ «при його поступовій трансформації або заміщенні в альтернативних тематичних рамках» [4].

З початку XXI ст. концепції КСВ стали невід'ємною складовою стратегій провідних корпорацій, передусім високорозвинених країн світу і пов'язуються з досягненням цілей сталого розвитку та інтегрованого мислення.

В українській науковій літературі, найбільш змістовне визначення КСВ, на нашу думку, запропоновано А. Колотом та О. Грішновою, які розуміють під нею систему економічних, соціальних, екологічних заходів, а також етичних норм і цінностей компанії, які реалізуються на основі постійної взаємодії з заінтересованими сторонами (стейкхолдерами) і спрямовані на зменшення нефінансових ризиків, довгострокове поліпшення іміджу і ділової

репутації компанії, а також на зростання капіталізації, набуття конкурентних переваг та стратегічної стійкості бізнес-структури [22].

Існуюче різноманіття сучасних визначень соціальної відповідальності підкреслюють окремі аспекти досліджуваного явища, проте спільним для всіх є добровільний характер відповідної діяльності і включення в проблематику КСВ захисту навколишнього середовища.

Хоча українські підприємства і оперують термінами «соціальна відповідальність», «соціальні інвестиції», їх реальна соціальна політика частіше обмежується звичайною благодійністю. Практика створення соціально орієнтованого аграрного бізнесу ускладнюється, по-перше, тим, що нема чіткого уявлення, що таке соціальна відповідальність бізнесу і як вона впливає на конкурентоздатність. Серед соціально орієнтованих напрямів діяльності переважають заходи із підтримки персоналу за рахунок прибутку і відрахованих коштів від фонду заробітної плати, заходи із захисту здоров'я й безпеки споживачів. По-друге, у державі відсутня відповідна законодавча база, яка б стимулювала підприємства витратити кошти на соціальні проекти і благодійність.

Інтегрована звітність та показники КСВ взаємопов'язані, оскільки інтегрована звітність об'єднує фінансові та нефінансові аспекти діяльності компанії, включаючи КСВ-показники, для надання цілісної картини про її ефективність та вплив на суспільство. При цьому особливої важливості набувають питання ідентифікації ідентифікаторів КСВ, які підлягають розкриттю у звітах бізнесу.

На основі проведеної експрес-оцінки звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес [1; 7; 9] та аналізу наукових джерел [11–15; 17–20; 23–25; 27; 30–31] встановлено, що нині відсутні єдині підходи до ідентифікації індикаторів КСВ, що підлягають розкриттю в інтегрованій звітності. Це певною мірою дозволяє зробити висновок, що варіація відображуваних параметрів залежить від різноманітності місій, стратегій компаній, суб'єктивних суджень, корпоративної культури, ступеня взаємодії окремого бізнесу на громади тощо.

На нашу думку, основні групи індикаторів КСВ доцільно поділити на внутрішні та зовнішні складові, що можна прослідкувати в проаналізованих нами інтегрованих звітах та звітах про КСВ окремих агрохолдингів (табл. 1). Проаналізовані літературні джерела, офіційно опубліковані інтегровані звіти аграрних підприємств України дають підстави зробити висновок про високий рівень інвестицій саме у внутрішню соціальну відповідальність, тобто в наявний людський капітал та його розвиток (особливо в забезпечення належних умов праці, соціальних гарантів та мотиваційних механізмів).

Проте, механізми дієвої зовнішньої соціальної відповідальності розкриті у звітності лише крупних агрохолдингів. Цьому є низка об'єктивних причин, які, головним чином, пов'язані із більш високим рівнем забезпеченості фінансовими ресурсами для потреб соціальної відповідальності у крупних товаровиробників порівняно з середніми та малими, особливо в умовах війни.

У процесі формування соціальної відповідальності агробізнесу особливого значення набуває налагодження соціального діалогу з місцевими територіальними громадами (як правило, сільськими та селищними), що пов'язане із просторовим розміщенням аграрного виробництва на значних територіях. Аграрний бізнес значною мірою залежить від ресурсів та людських ресурсів місцевих громад. Залучення місцевих жителів до аграрного виробництва не лише сприяє економічному розвитку регіону, але й забезпечує створення робочих місць, що підвищує рівень життя населення. Взаємодія з громадами також допомагає бізнесу отримати підтримку та довіру місцевих жителів, що є важливим фактором для стійкого розвитку аграрних підприємств.

Також аграрний бізнес може сприяти соціальному розвитку сільських територій шляхом інвестицій у місцеву інфраструктуру, освіту та медицину. Підприємства можуть підтримувати будівництво шкіл, лікарень та доріг, що підвищує якість життя у громадах. Такі інвестиції не тільки покращують соціальні умови, але й сприяють зміцненню місцевих спільнот, роблячи їх більш стабільними та самодостатніми. Це, в свою чергу, зменшує міграцію молоді до міст у пошуках кращих умов життя та роботи.

Нарешті, взаємодія аграрного бізнесу з місцевими громадами допомагає у вирішенні екологічних питань, пов'язаних з аграрним виробництвом. Підприємства можуть впроваджувати екологічно чисті технології та практики, які сприяють збереженню навколишнього середовища. Місцеві громади, будучи безпосередніми споживачами природних ресурсів, також зацікавлені у збереженні екології. Спільні зусилля бізнесу та громади у цьому напрямку можуть призвести до більш сталого використання природних ресурсів, що є ключовим для довгострокової соціально-економічної стабільності регіону.

Після початку російського повномасштабного військового вторгнення 24 лютого 2024 р., проблематика соціальної відповідальності українського бізнесу, в т.ч. аграрного, вийшла на передній план, оскільки головною цінністю підприємства, громади чи держави була і залишається людина, її здоров'я, життя та безпека.

CSR Ukraine та The Page у травні 2023 року розпочали дослідження сталості українського бізнесу під час війни [32]. Анкети показали, що

Ключові індикатори КСВ, що підлягають розкриттю в інтегрованій звітності агробізнесу

Основні групи індикаторів КСВ	Індикатори (показники) КСВ
1	2
ВНУТРІШНІ ІНДИКАТОРИ КСВ	
Працевлаштування та управління персоналом	Загальна чисельність працівників (у розрізі постійних та сезонних)
	Структура працівників за статтю
	Структура працівників за віком
	Структура працівників за освітою та кваліфікацією
	Загальна кількість працівників, які залишили підприємство через вихід на пенсію
	Рівень заробітної плати (середньої по підприємству та у розрізі категорій працівників)
	Коефіцієнт заміщення трудових ресурсів
	Частка заробітної плати в структурі виробничої собівартості продукції
	Частка працівників рослинництва в загальній чисельності працівників господарства
	Співвідношення між чисельністю зайнятих працівників у рослинництві і тваринництві
	Заборгованість по заробітній платі
	Заробітна плата в період пікових навантажень
	Коефіцієнт сезонності сільськогосподарської праці
	Оплатомісткість сільськогосподарської продукції
	Варіація заробітної плати протягом року (пов'язана із сезонністю виробництва)
	Продуктивність праці (виробництво продукції на 1 працівника)
Відмінності в оплаті праці між сезонними і найманими працівниками	
Професійне (кар'єрне) зростання	Сума інвестицій у навчання та розвиток працівників
	Кількість працівників, що пройшли навчання за рік
	Загальна кількість годин професійного навчання персоналу
	Середня кількість годин навчання на одного працівника (у розрізі статі, віку, професії, hard-skills, soft-skills, онлайн та офлайн навчання)
	Відсотковий гендерний та віковий розподіл осіб у складі Ради директорів, виконавчих органах та загальному штаті
Здоров'я, безпека умов та охорона праці	Загальна кількість нещасних випадків за рік
	Кількість нещасних випадків, що призвели до втрати працездатності або смерті
	Середня кількість днів, коли працівники були відсутні через виробничі травми
	Кількість випадків професійних захворювань, діагностованих серед працівників
	Частка працівників, які пройшли тренінги з охорони праці та безпеки
	Сума коштів, витрачених на заходи з охорони праці та забезпечення безпеки
	Відсоток працівників, які проходять регулярні медичні огляди
	Сума коштів, витрачених на профілактичні заходи та програми здоров'я
	Кількість внутрішніх та зовнішніх перевірок умов праці за рік
	Кількість тренінгів, інструктажів та інших навчальних заходів з охорони праці
	Відсоток працівників, забезпечених необхідними засобами індивідуального захисту (ЗІЗ)
	Наявність сертифікатів відповідності системи управління охороною праці (наприклад, OHSAS 18001/ISO 45001)

1	2
Права людини, підтримка різноманітності та інклюзії	Частка працевлаштованих ветеранів (рівень реінтеграції)
	Кількість випадків дискримінації (за станом здоров'я; людей з інвалідністю; за місцем проживання; за статтю; за етнічним походженням; за релігійними переконаннями; за політичними переконаннями; за віком; дискримінація за мовою; за сексуальною орієнтацією; за рівнем участі в управлінні підприємства)
	Кількість скарг та звернень працівників
	Відсоток задоволених скарг
	Гендерний склад працівників та керівництва
	Вікова структура працівників
	Етнічна різноманітність
	Відсоток працівників з обмеженими можливостями
	Доступність інфраструктури для людей з обмеженими можливостями
	Результати опитувань щодо задоволеності роботою та умовами праці
	Частка залученості працівників (за результатами опитувань)
	Результати опитувань щодо результативності тренінгів/семінарів/програм навчання
	Результати опитувань щодо мотивації, що включають питання про бажання досягати високих результатів, професійного розвитку та ін.
	Відсоток працівників, що отримують бонуси, премії, участь у програмах матеріального та нематеріального стимулювання
	Число внутрішніх переведень на інші посади або підвищень як показник задоволення підприємства роботою працівників та їхньої компетенції.
	Кількість організованих підприємством заходів, спрямованих на згуртування колективу
	Кількість регулярних зустрічей, зворотного зв'язку між керівництвом та працівниками
	Результати опитувань працівників щодо задоволеності зворотним зв'язком від керівництва
	Кількість та результати програм, що заохочують працівників до висловлення ініціатив
	Кількість підтверджених випадків корупції
Кількість працівників, звільнених через корупцію;	
Кількість публічних судових справ про корупцію	
Кількість підтверджених випадків розірвання контрактів з бізнес-партнерами через корупцію	
ЗОВНІШНІ ІНДИКАТОРИ КСВ	
Економічна цінність бізнесу	Сума отриманих доходів та прибутків
	Сума сплачених податків до державного та місцевих бюджетів
	Обсяг інвестицій у місцеву економіку
Політика взаємодії з місцевими громадами	Кількість реалізованих інфраструктурних, освітніх, благодійних, структурних, спортивних та оздоровчих проєктів
	Обсяги інвестицій в проєкти підтримки місцевих громад
	Частка витрат на закупівлю товарів і послуг у місцевих постачальників
	Частка місцевих жителів, працевлаштованих у підприємстві
	Кількість та сума підтриманих соціальних проєктів і ініціатив
Благодійна діяльність	Обсяг підтримки проєктів розвитку місцевого підприємництва, орієнтованого на партнерство з бізнесом
	Загальна сума внесків на підтримку української армії
	Обсяг наданої гуманітарної допомоги (у вигляді с.-г. продукції, коштів, медикаментів тощо) військовим
	Обсяг наданої гуманітарної допомоги (у вигляді с.-г. продукції, коштів, медикаментів тощо) постраждалим від війни громадянам (у т.ч. ВПО)
Обсяг підтримки ветеранів, родин загиблих воїнів, осіб з інвалідністю, пенсіонерів, багатодітних та малозабезпечених родин	

Джерело: узагальнено на основі [1; 7; 9] та доповнено авторами

майже всі компанії надають допомогу ЗСУ, тільки дві не можуть допомагати армії через свої глобальні політики. Всі учасники рейтингу підтримують своїх співробітників, які воюють. 23 компанії зберігають за ними зарплату, 17 забезпечують військовим спорядженням. 16 з 30 компаній розпочали реалізовувати програми реінтеграції або підтримки ветеранів і ветеранок серед персоналу. 13 з 30 компаній розпочали впровадження програм/заходів підтримки ветеранів і ветеранок на національному рівні. 25 з 30 компаній релокували працівників з їхніми родинами у безпечні регіони, більшість компаній запровадили різні види матеріальної підтримки [32].

Аграрний бізнес одним із перших долучився до захисту нашої держави, тисячі співробітників стали до лав територіальної оборони, мобілізувалися до Збройних сил України чи своєю наполегливою працею працювали і продовжують працювати, допомагаючи нашому війську, постраждалим від війни громадянам та державі.

Війна назавжди змінила концепції та контури КСВ українського аграрного бізнесу, який зазнав суттєвих втрат людського капіталу. У процесі здійснення досліджень та безпосереднього спілкування з аграріями Харківщини, ми, на жаль, маємо констатувати страшенні втрати, спричинені війною: від загибелі працівників внаслідок детонації боеприпасів на с.-г. угіддях, до знищення століттями створеної інфраструктури, мінування тисяч га с.-г. угідь, упущених вигод, втрати ринків збуту, розриву логістичних ланцюгів, вимушеної міграції критично важливих працівників тощо.

Аграрний бізнес з перших днів війни продемонстрував безпрецедентну активність та благодійну ініціативу з допомоги ЗСУ, постраждалим від війни громадянам та громадам. На основі аналізу інтегрованих звітів провідних аграрних товаровиробників ми маємо підстави констатувати так звану двовекторність соціальної відповідальності у розрізі «довоєнного» та «повоєнного» фокусів й зробили спробу згрупувати окремі напрями соціальної відповідальності, пов'язані із війною в Україні (рис. 1).

При цьому, слід наголосити, що довоєнні ініціативи зовнішньої соціальної відповідальності агробізнесу не втратили своєї актуальності, проте слід констатувати домінуючу роль соціальних ініціатив в умовах воєнних реалій. Наприклад, найбільший агрохолдинг України «Кернел» у Річному звіті за 2023 р. розкриває інформацію про обсяги підтримки ЗСУ та благодійну діяльність громад в умовах воєнного стану (12.3 млн дол); підтримку інфраструктурних ініціатив громад, проєктів з охорони здоров'я, спорту та культури, результати освітнього проєкту «Open Agro University» [9]. Аграрна компанія «ІМК» в Річному звіті за 2023 р. та Звіті про КСВ відобразила інформацію про благодійну

ініціативу Алекса Лісітсси «Borsch» з доставки благодійної допомоги мешканцям Чернігівщини, Сумщини, Київщини, Харківщини, Дніпропетровщини; обсяги підтримки ЗСУ, кількість переданої техніки, дронів, пального і т.д.; інвестування в ремонт доріг, водопостачання, громадське освітлення, школи, дитсадки, ФАПи та медпункти в сільських територіях присутності компанії в межах програми «ІМК допомагає», адресну допомогу пайовикам тощо [7].

Агропромхолдинг «Астарта-Київ» розкриває в звітності інформацію про прямий внесок у благодійний проєкт «Common Help UA» в сумі 4,7 млн. євро, який націлений на доставку гуманітарної допомоги ВПО та підтримку постраждалих громад; результати проєкту «Крила» для підтримки жінок; проєкту «Сміливі», в результаті якого профінансовано 98 бізнес-ідей громадян; розвиток програм дуальної освіти та підтримку студентів з сільських територій; фінансування проєктів ІТ-освіти для сільської місцевості та екоосвіти в громадах та ін. [1].

Висновки з проведеного дослідження. За результатами дослідження визначено, що інтегрована звітність допомагає підвищити прозорість агробізнесу, оскільки вона включає не лише фінансову інформацію, а й дані про соціальну відповідальність, сталість, управління ризиками та імовірність успіху. Такий підхід сприяє підвищенню довіри до компанії, зменшенню ризиків та просуває стандарти етичної та сталої діяльності в агробізнесі. Встановлено, що інтегрована звітність та показники КСВ взаємопов'язані, оскільки вони разом надають комплексну інформацію про діяльність компанії, її фінансову ефективність, соціальну відповідальність та екологічний вплив. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості, покращенню управління ризиками та можливостями, а також підтримці стійкого розвитку компанії.

Проаналізовано наявні й розширено окремі індикатори КСВ агробізнесу. Обґрунтовано, що їх розподіл на внутрішні та зовнішні компоненти полегшує процес звітності та моніторингу, роблячи його більш прозорим та ефективним. Внутрішні індикатори можуть бути використані для оцінки та вдосконалення внутрішніх процесів і політик, тоді як зовнішні індикатори дозволяють компанії демонструвати свою відповідальність перед зовнішніми стейкхолдерами. Такий підхід сприяє комплексному управлінню КСВ, допомагаючи компанії досягати своїх стратегічних цілей та забезпечувати стійкий розвиток.

Встановлено, що двовекторність зовнішньої соціальної відповідальності українського агробізнесу в умовах війни орієнтована на «довоєнний» та «повоєнний» фокуси, останній з яких домінує, що пов'язано з першочерговістю вирішення проблем підтримки ЗСУ та соціального захисту

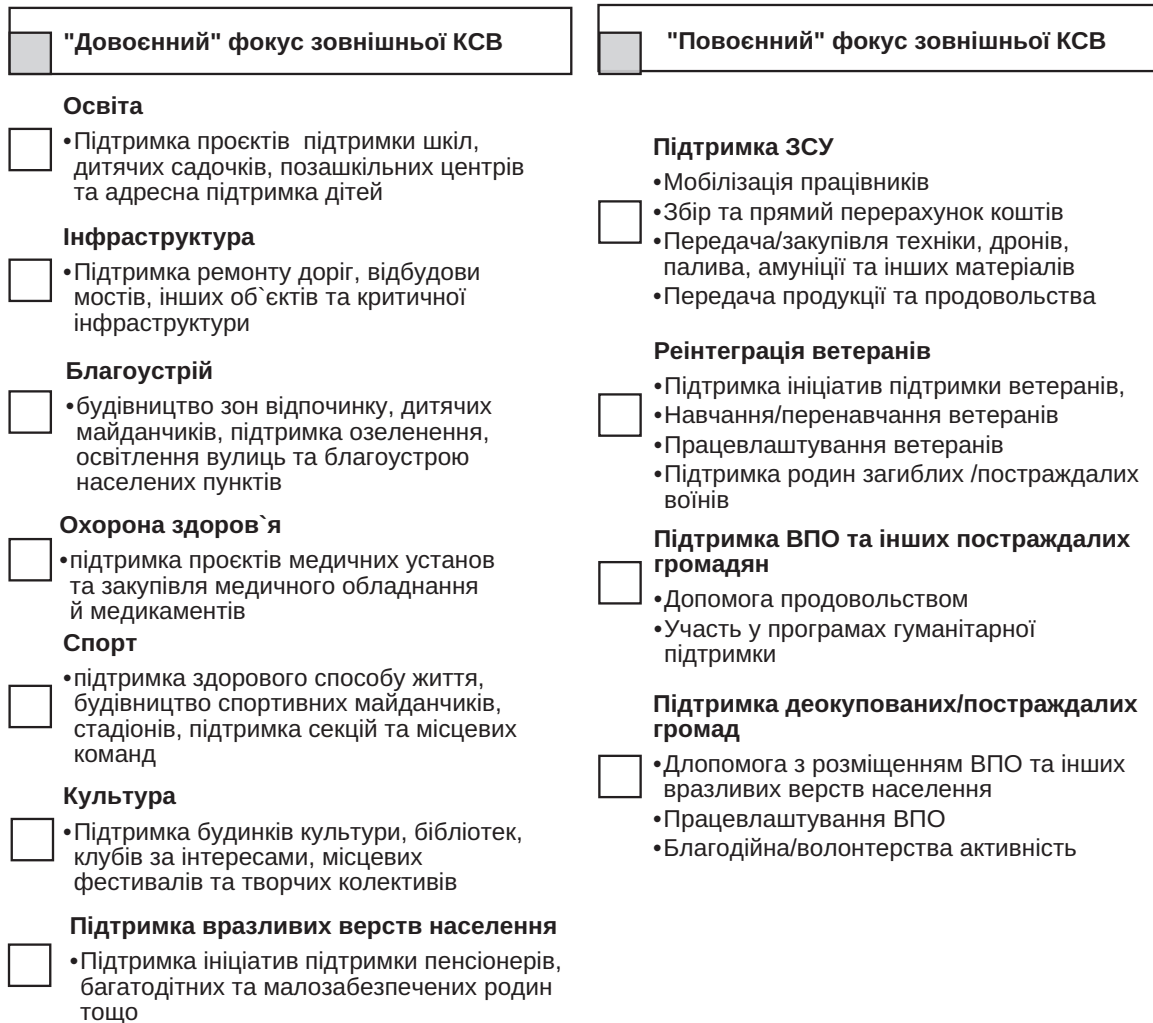

Рис. 1. Двовекторність зовнішньої соціальної відповідальності українського агробізнесу в умовах війни

Джерело: узагальнено на основі [1; 7; 9] та доповнено авторами

постраждалих від війни верств населення. Всебічне розкриття політик співпраці аграрного бізнесу з місцевими громадами та ініціатив, пов'язаних з реаліями війни в інтегрованій звітності є надзвичайно важливим, оскільки сприяє підвищенню прозорості та довіри між підприємством, місцевим населенням та суспільством загалом, що є ключовим для стійкого розвитку громад, регіонів та держави в цілому.

Перспективами подальших досліджень є аналіз можливостей застосування кращих світових практик підготовки інтегрованих звітів на засадах сталості агроєкосистем в умовах післявоєнної відбудови України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Annual Report 2023. *Astarta Holding PLC*. URL: https://astartaholding.com/wp-content/uploads/2024/04/astarta_ar2023-2.pdf (дата звернення: 19.06.2024).

2. Integrated Performance Management (IPM). *AICPA&CIMA*. 2023. URL: <https://www.aicpa-cima.com/professional-insights/landing/integrated-performance-management> (дата звернення: 19.06.2024).

3. Bowen H.R. Social Responsibilities of the Businessman. N.Y.: Harper &Carroll A.B. A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review*. 1979. No. 4 (4). P. 497–505.

4. Davis K. Can Business Afford to Ignore Social Responsibilities. *California Management Review*. 1960. Vol. 2. № 3. P. 70–76.

5. IIRC and SASB form the Value Reporting Foundation, providing comprehensive suite of tools to assess, manage and communicate value. *IFRS Foundation*. URL: <http://surl.li/gieqco> (дата звернення: 19.06.2024).

6. Annual Report For the year ended 31 December 2023. *IMC*. URL: <http://surl.li/eeqyub>

7. Integrated Reporting Framework. *IFRS Foundation*. URL: <https://integratedreporting.ifrs.org/resource/international-ir-framework/> (дата звернення: 19.06.2024).

8. Annual Report for the year ended 30 June 2023. *Kernel Holding S.A.* URL: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2023/10/FY2023_Kernel_Annual_Report.pdf (дата звернення: 23.06.2024).

9. Corporate Social Responsibility Statistics: Latest Data & Summary. *WiFiTalents*. URL: <https://wifitalents.com/statistic/corporate-social-responsibility/> (дата звернення: 21.06.2024).

10. Zamula I., Prodanchuk M., Kovalchuk T., Kolesnikova O., Myhalkiv A. Indicators of ecological condition of natural resources in integrated reporting of the enterprise. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2020. № 6. С. 180–186.

11. Безверхий К.В. Соціальна звітність суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку. *Фінанси, облік і аудит*. 2015. Вип. 1 (25). С. 170–185.

12. Белова І., Семенишина Н. Інтегрована звітність інституційних одиниць: інтерпретаційне поле контексту. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. № 2. С. 16–32.

13. Василюшин С.І. Методичні засади розкриття економічної безпеки в інтегрованій звітності аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 1. С. 65–78.

14. Голов С.Ф., Костюченко В.М., Кузіна Р.В. Інтегроване звітування: концепція, методологія та організація : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 252 с.

15. Гришова І.Ю., Щербата М.Ю., Гришов В.В. Соціальна відповідальність бізнесу як чинник соціально-економічного розвитку підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 3 (3). С. 17–27.

16. Давидюк Т.В. Конвергенція бухгалтерської та соціальної звітності в частині людського капіталу: розвиток існуючих підходів. *Економіка: реалії часу*. 2012. № 2(3). С. 123–129.

17. Євдокимов В.В., Легенчук С.Ф., Грицишен Д.О., Баришнікова О.М. Інтегрована звітність підприємств : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2014. 180 с.

18. Єршова Н.Ю. Розвиток методологічних основ формування інтегрованої звітності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1(1). С. 451–459.

19. Єфименко Т.І., Ловінська Л.Г., Олійник Я.В., Бондар Т.А., Кучерява М.В. та ін. Запровадження нефінансової звітності в контексті імплементації в Україні законодавства ЄС. Київ : ДНУ «Академія фінансового управління», 2017. 293 с.

20. Жук В.М. Інтегрована звітність: ретроспектива і перспектива в Україні. *Облік і фінанси*. 2019. № 1 (83). С. 20–27.

21. Колот А.М., Грішнова О.А. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. Київ : КНЕУ, 2012. 501 с.

22. Корягін М.В., Куцик П.О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2016. 276 с.

23. Легенчук С.Ф., Серпенінова Ю.С. Легітимізаційна теорія додаткового розкриття облікової інформації про соціальну та екологічну діяльність підпри-

ємства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 1(107). С. 103–110.

24. Лоханова Н.О. Інтеграційні процеси в обліку в умовах інституціональних перетворень : монографія. Херсон : Грін Д. С., 2012. 400 с.

25. Макаренко І., Серпенінова Ю., Олексіч Ж., Костенко О., Пуговкіна Ю. Інтегрована звітність провідних компаній у сфері корпоративної соціальної відповідальності у ЄС та Україні: кейс-стаді та бенч-марк-аналіз. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. Вип. 7 (1). 12 с. URL: <https://is-journal.com/is/article/view/163/91> (дата звернення: 19.06.2024).

26. Нестеренко О.О. Інтегрована звітність: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : Видавець: Іванченко І.С., 2018. 410 с.

27. Орлов І.В. Якість інтегрованої звітності та її характеристики. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 1 (123). С. 105–110.

28. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 19.06.2024).

29. Проданчук М., Бездушна Ю., Михалків А., Шевчук Н., Попова О. Розвиток інтегрованої звітності в забезпеченні збалансованої системи показників управлінської системи. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 6 (47). С. 111–123.

30. Сокіл О.Г. Теоретико-методологічні засади бухгалтерського обліку сталого розвитку сільськогосподарських підприємств: монографія. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2018. 454 с.

31. Сталість українського бізнесу під час війни: що показав «Індекс КСВ 2023». *Рейтинг*. URL: <http://surl.li/jcsuoу> (дата звернення: 23.06.2024).

32. Стойко І., Шерстюк Р., Долубовська О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні у воєнний і післявоєнний період. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 2 (27). С. 93–106. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2022/22siii пр.pdf> (дата звернення: 20.06.2024).

REFERENCES:

1. Astarta Holding PLC (2024) *Annual Report 2023*. Available at: https://astartaholding.com/wp-content/uploads/2024/04/astarta_ar2023-2.pdf
2. AICPA&CIMA (2023) *Integrated Performance Management (IPM)*. Available at: <https://www.aicpa-cima.com/professional-insights/landing/integrated-performance-management>
3. Bowen H.R. (1953) *Social Responsibilities of the Businessman*. N.Y.: Harper &Carroll A.B. (1979) A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review*, 4(4), pp. 497–505.
4. Davis K. (1960) Can Business Afford to Ignore Social Responsibilities. *California Management Review*, vol. 2, no. 3, pp. 70–76.
5. IFRS Foundation (2023) *IIRC and SASB form the Value Reporting Foundation, providing comprehen-*

sive suite of tools to assess, manage and communicate value. Available at: <http://surl.li/gjeqco>

6. IBC (2024) *Annual Report For the year ended 31 December 2023*. Available at: <http://surl.li/eeqyqb>

7. IFRS Foundation (2023) *Integrated Reporting Framework*. Available at: <https://integratedreporting.ifrs.org/resource/international-ir-framework/>

8. Kernel Holding S.A. (2024) *Annual Report for the year ended 30 June 2023*. Available at: <http://surl.li/hrowwy>

9. WiFitTalents (2024) *Corporate Social Responsibility Statistics: Latest Data & Summary*. Available at: <https://wifitalents.com/statistic/corporate-social-responsibility/>

10. Zamula I., Prodanchuk M., Kovalchuk T., Koleznikova O. & Myhalkiv A. (2020) Indicators of ecological condition of natural resources in integrated reporting of the enterprise. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, no. 6, pp. 180–186. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-6/180>

11. Bezverkhyy K.V. (2015) Sotsialna zvitnist sub'ektiv hospodariuvannia v umovakh staloho rozvytku [Social reporting of business entities under sustainable development]. *Finansy, oblik i audit*, vol. 1(25), pp. 170–185.

12. Belova I. & Semenyshena N. (2020) Intehrovana zvitnist instytutitsiinykh odynyts: interpretatsiine pole kontekstu [Integrated reporting of institutional units: interpretation field of the concept]. *Instytut bukhhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*, no. 2, pp. 16–32. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.02.016>

13. Vasylishyn S.I. (2020) Metodichni zasady rozkryttia ekonomichnoi bezpeky v intehrovani zvitnosti ahrarnykh pidpriemstv [Methodological principles for disclosure of economic security in integrated reporting of agricultural enterprises.]. *Visnyk KhNAU. Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 1, pp. 65–78. Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewBy-FileId/1189422.pdf>

14. Golov S.F., Kostyuchenko V.M. & Kuzina, R.V. (2018) *Intehrovane zvituvannia: kontseptsii, metodolohiia ta orhanizatsiia* [Integrated reporting: concept, methodology and organization]. Kherson: Vidavnychy dim «Helvetika». (in Ukrainian)

15. Hryshova I.Iu., Shcherbata M.Iu. & Hryshov V.V. (2015) Sotsialna vidpovidalnist biznesu yak chynnyk sotsialno-ekonomichnoho rozvytku pidpriemstv [Social responsibility of business as a factor in socio-economic development of enterprises]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 3 (3), pp. 17–27.

16. Davydiuk T.V. (2012) Konverhentsiia bukhhalters'koi ta sotsial'noi zvitnosti v chastyini liuds'koho kapitalu: rozvytok isnuichykh pidkhodiv. [Convergence of accounting and social reporting on human capital: developing existing approaches]. *Ekonomika: realii chasu*, no. 2(3), pp. 123–129. Available at: <http://www.economics.opu.ua/n3.html>

17. Jevdokymov V.V., Legenchuk S.F., Grycyszen, D.O. & Baryshnikova O.M. (2014) *Integrovana zvitnist pidpriemstv* [Integrated reporting of the enterprises]. Zhytomyr: ZhDTU. (in Ukrainian)

18. Ershova N. Yu. (2016) Rozvytok metodologichnykh osnov formuvannia integrovanoi zvitnosti [The development of methodological bases of integrated

reporting formation]. *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo universytetu. Seriya: Ekonomika*, no. 1(1), pp. 451–459.

19. Iefymenko T.I., Lovinska L.H., Oliinyk Ya.V., Bondar T.A. & Kucheriava M.V. (2017) *Zaprovadzhennia nefinansovoi zvitnosti v konteksti implementatsii v Ukraini zakonodavstva YeS* [Introduction of non-financial reporting in the context of implementation of EU legislation in Ukraine]. Kyiv: DNUU «Akademiia finansovoho upravlinnia». (in Ukrainian)

20. Zhuk V.M. (2019) Intehrovana zvitnist: retrospektyva i perspektyva v Ukraini [Integrated reporting: a retrospective and perspective in Ukraine]. *Oblik i finansy*, no. 1(83), pp. 20–27. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-20-27](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-20-27)

21. Kolot A.M. & Hrishnova O.A. (2005) *Sotsialna vidpovidalnist: teoriia i praktyka rozvytku* [Social Responsibility: Theory and Practice of Development]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)

22. Koriahin M.V. & Kutsyk P.O. (2016) *Problemy ta perspektyvy rozvytku bukhhalterskoi zvitnosti* [Problems and prospects of financial statements development]. Kyiv: Interservis. (in Ukrainian)

23. Lehenchuk S., & Serpeninova Y. (2024) Lehymatsiina teoriia dodatkovoho rozkryttia oblikovoi informatsii pro sotsialnu ta ekolohichnu diialnist pidpriemstva [Legitimation theory of accounting information additional disclosure about the social and environmental activities of the enterprise]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, no. 1(107), pp. 103–110. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-1\(107\)-103-110](https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-103-110)

24. Lokhanova N.O. (2012) *Intehratsiini protsesy v obliku v umovakh instytutsionalnykh peretvoren* [Integration processes in accounting in the context of institutional transformations]. Kherson: Hrin D. S. (in Ukrainian)

25. Makarenko I., Serpeninova Y., Oleksich Z., Kostenko O., & Pugovkina Y. (2023) Intehrovana zvitnist providnykh kompanii u sferi korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti u YeS ta Ukraini: keis-stadi ta benchmark-analiz [Integrated reporting of csr leading companies in the EU and Ukraine: case study and benchmark analysis]. *Journal of Innovations and Sustainability*, vol. 7 (1). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.01.12>

26. Nesterenko O.O. (2018) Intehrovana zvitnist: teoriia, metodolohiia, praktyka [Integrated reporting: theory, methodology, practice]. Kharkiv: Vydavets: Ivanchenko I.C. (in Ukrainian)

27. Orlov I. (2023) Yakist intehrovanoi zvitnosti ta yii kharakterystyky. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia* [Integrated reporting quality and its characteristics]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, vol. 1(103), pp. 105–110. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-1\(103\)-105-110](https://doi.org/10.26642/ema-2023-1(103)-105-110)

28. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999) *Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy № 996-XIV vid 16.07.1999 r., zi zminamy ta dopovnenniamy* [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine No. 996-XIV of 16.07.1999, as amended]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

29. Prodanchuk M., Bezduzhna J., Myhalkiv A., Shevchuk N., & Popova O. (2022). Rozvytok intehrovanoi zvitnosti v zabezpechenni zbalansovanoi systemy pokaznykiv upravlinskoj systemy [Development

of Integrated Reporting in Ensuring a Balanced System of Management System Indicators]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 6(47), pp. 111–123. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3928>

30. Sokil O.H. (2018) *Teoretyko-metodolohichni zasady bukhhalterskoho obliku staloho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv* [Theoretical foundations of accounting for sustainable development of agricultural enterprises]. Melitopol: TOV «Kolor Prynt». (in Ukrainian)

31. Rating (2023) *Stalist ukrainskoho biznesu pid chas viiny: shcho pokazav «Indeks KSV 2023»* [Sustainability of Ukrainian business during the war: what the CSR Index 2023 showed]. Available at: <http://surl.li/jcsuoy>

32. Stoyko I., Sherstiuk R. & Dolubovska O. (2022) Socialna vidpovidalnist biznesu v Ukrayini u voyennyj i pislyavoyennyj period [Corporate social responsibility in Ukraine during the war and post-war periods]. *Socio-Economic Problems and the State* (electronic journal), vol. 27, no. 2, pp. 93–106. DOI: <https://doi.org/10.33108/sepd2022.nom2.093>